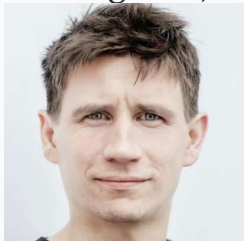

Med romanen *Ly* sætter Emma Bess to streger under, at hun er en, man skal holde øje med

Emma Bess (f. 1989) debuterede i 2018 med den glimrende "*Mødre, døtre, søstre*". Hendes anden bog er netop udgivet, og den er fremragende, mener Rasmus Lund Nielsen. Foto: Lea Meilandt

Rasmus Lund Nielsen 19.02.2022

BØGER // ANMELDELSE – Emma Bess har begået en tindrende god roman, der med sprogligt overskud beskriver familien og et noget så utilstrækkeligt mor-datter-forhold. Det er en bedrift, at det ikke bliver moraliserende, men tværtimod nuanceret og fint viser, hvordan svigt gror som ukrudt mellem forældre og deres børn på tværs af generationer, skriver Rasmus Lund Nielsen. Den enes svigt bliver den andens traume, og sådan fortsætter det, hvis det ikke stoppes.

Ly

Forfatter: Emma Bess

Forlag: Gutkind. Udkom d. 9. februar 2022. 200 sider.

Emma Bess (f. 1989) er uddannet på forfatterskolen og debuterede i 2018 med novellesamlingen *Mødre, døtre, søstre*, der gik sin sejrsgang i hele det litterære parnas. Fortjent, men næsten naturstridigt, for udover Jonas Eikas *Efter solen* (2019) kan jeg ikke huske, at en novellesamling har fået mere medieopmærksomhed, og **han vandt endda Nordisk Råds Litteraturpris** for den.

Der har længe været noget temmelig usexet over novellegenren, måske fordi så mange er blevet stopfodret med dem på deres uddannelser, og også på forlagene er noveller ofte ugleset, fordi de er notorisk umulige at sælge og helt uden samme

prestige som digtsamlinger. Måske det er på vej til at vende, fordi virkelig stærke samtidige stemmer skriver dem – og godt det samme, for formen kan så meget.

Hendes sprog kan bevæge sig ud ad veje og vildveje, som griber en, før man mister orienteringen

Jeg elskede også Bess' debut – og elskede en lille smule at hade den, da jeg læste den igen inden anmeldelsen her. Det er noget med sproget i novellerne, som jeg farer vild i og så pludselig fanger igen. Det får mig til at føle mig en lille smule dum, fordi det er så præcist og sikkert skrevet. Hendes sprog kan bevæge sig ud ad veje og vildveje, som griber en, før man mister orienteringen og læser tilbage for igen at fange den tråd, man har tabt. Sådan har jeg det i hvert fald, og det er suverænt godt og udfordrende på én gang.

Bess har nu fulgt op på novellesamlingen med en længe ventet toer, romanen *Ly*, og den er mindst lige så god som novellerne. Her rejser moren Linda, der er kunstfotograf, fra London til Danmark, hvor hendes far ligger for døden. Hun indlogerer sig mod sin vilje hos datteren Sally, der vil forsøge at nærme sig sin mor.

Som barn var hun motiv for morens kunst, på godt, men især på ondt, og over en dag i december forsøger de hver især at sætte en fortid sammen, hvor svigt gror som ukrudt mellem generationer.

Hvis de bare havde set bedre efter

Romanen er fortalt udefra af en såkaldt alvidende fortæller, inddelt i fire dele, og i dem skiftes mor og datter til at blive fortalt. Datteren Sally plukker i første linje fire roser – én for hver del – som de kan tage med ud til hendes morfar, Johan. Hun plukker dem i den første, hvide sne, der faldt hele dagen før.

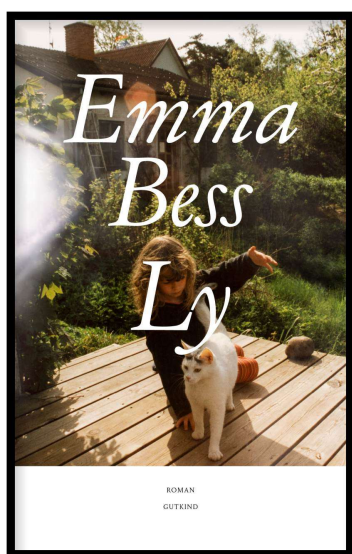
De havde ringet til hende fra hospitalet nogle dage tidligere og fortalt, at Johan lå for døden. Med cancer i hele kroppen, terminalt stadie og tilstanden ustabil. Postbuddet havde fundet ham på fortovet, hvor han havde krabbet sig ud, ”mens blod og lort væltede ud af ham,” slutter hun, selvom det ikke er de ord, lægen bruger. Underligt nok har Johan skrevet hende på som kontaktperson, selvom hun ikke har set ham, siden hun var barn.

Det hele er så pænt på overfladen, at prismærkerne endnu sidder på designerglassene, der er købt på udsalg, men piller man mærkerne af, falder facaden

Hun bor i et rækkehuskvarter med sin mand Lasse, der er folkeskolelærer, og deres to børn. Hun arbejder selv som konsulent for kommunen og skal lave en strategi for formidlingen af kommunens børne- og unge tiltag.

Det er kommet bag på hende, hvor god hun er til at være leder, ”det har hun også snakket med Lasse om,” og der er kun kvinder på kontoret: ”Stærke kvinder, som har fået de her jobs, ja, nærmest skabt dem til sig selv på trods af deres humanistiske uddannelser.” Det bobler med liv og ideer derinde, og der er også plads til at være tøset og fjollet på kontoret.

Lasse derimod sidder ikke på kontor, men må ifølge Sally svabe gulvet for al den smeltede sne, børnene hiver med ind i klasseværelset. Der er noget med de kønsroller, der er så svært at få greb om.

Romanen er svær at få greb om, præcis som katten på romanens forside, hvor et barn forsøger at gribe fat i den. Sådan er god litteratur, skriver Rasmus Lund Nielsen.

Det hele er så pænt på overfladen, at prismærkerne endnu sidder på designerglassene, der er købt på udsalg, men piller man mærkerne af, falder facaden. Der står for eksempel om Lasse, at han aldrig kommer til at vide, hvad hun virkelig står fast på – hvis hun selv ved det. Hvis bare hun aber efter ham, så er han glad og tilfreds.

Det samme gælder deres hus, der ikke er det, hun havde troet. ”De huse, de er ikke, sådan som hun har beskrevet dem. Sådan, som hun har bralret op til Helena og de andre på kontoret.” De var ellers så fine i starten: ”Der var trælofter, Lasse skulle male vinduesrammerne udvendigt ... De var jo helt overivrige, hun og Lasse, nærmest forført af muligheden, de havde fået for at låne i banken.”

Men havde hun bare set bedre efter, havde hun set, ”hvor trykkede og forsømte husene egentlig er. Hvor ens.” Eller også er det det, de har fundet trygt og godt: ”Eller registrerede hun det netop, og puttede sig ved det? Hvor småt det hele var. Ja, mæskede sig i det. Liderlige efter trygheden var de, både hun og Lasse.”

Nu ser hun – nu hvor hendes mor er kommet på besøg – at det er én stor løgn, hun lever i. Der er ikke noget meningsfuldt i at fortælle om hverken arbejde eller familie – eller måske er det bare morens ekko, der overdøver den tilfredshed, Lasse har plantet i hende.

Overgreb foran kameraet

Moren Linda er kunsthøfotograf og fik sit internationale gennembrud ved at tage billeder af datteren Sally, der blev døbt Salome.

Da hun blev født, havde Linda båret hende rundt i klitterne og givet hende navn efter en klarere verden: ”Saghenes, hvor truslen kunne imødegås på en mere direkte og krigerisk vis, et navn, der var som et sværd.” Som Salome i Bibelen, der danser så smukt for Kong Herodes, at hun må få præcis det, hun vil have. På morens ønske får hun Johannes Døberens hoved på et fad, for han har kritiseret moren og kongens moral, og det vil moren ikke finde sig i.

Det farlige og genkendelige i billederne er måske, at ens barn ikke altid er målet, men et middel for ens egen ret så tvivlsomme moral, forældrenes egne drømme, længsler, nederlag og traumer

Der er noget med det navn. Ifølge Linda består datterens stille oprør i, at hun vil hedde noget andet, så de giver hende et mindre navn i stedet. Nu kalder de hende bare Sal til stor lettelse for moren, der bedre kan genkende datteren i det navn: ”Det gled ind og lagde sig i forlængelse af, hvordan hun i forvejen var kommet til at opfatte sin datter. Som en sal, et stort ekko, hvor man går stille og alligevel kommer til at lave ekko.”

Det før så potente Salome, så direkte som et sværd, bliver et ekko, der er alt andet end direkte og krigerisk. Datteren gentager tomt det, der træder ind i hende. Helt ukritisk og nærmest impotent, og siden har Sal og Lasse tilføjet det lille *ly*, der også er romanens titel, og som gør navnet næsten kært, som en hjemliggørelse, konstaterer hendes mor: ”Det virker de begge til at trives med,” liderlige, som de jo er, efter sikkerhed.

Emma Bess fotograferet af Lea Meilandt.

Men på morens kunst er det barnet Salome, der poserer, og der er et overgreb og et svigt tæt forbundet med det. Hun skal danse for Kong Kamera, så moren kan få det fokus i optikken, hun helst vil have. Ligesom Salome dansede for Kong Herodes.

Billederne viser nemlig skadens natur, fordi fotografen må vente med at tage billedet, til skaden er sket. Det er moren, der i linsen ser sin datter stå et sted mellem skovens træer, angst og bange for, at hun er faret vild og har mistet sin mor: "tisse ned ad sit ben i lettelse, da mor træder frem. For at kunne tage billedet må mor have ladet hende være i det angstfyldte, lukkede rum" og betragtet datteren, før hun tog billedet.

Men ifølge moren er det samtidig det, der gør hendes kunst så populær. Mange ligefrem genkender det farlige og ødelæggende blik på deres eget barn: "Skrækken i andres øjne, iblandet beundring og ligefrem genkendelse, selvom det har ingen nogensinde indrømmet over for hende, at de ligefrem genkendte kompromisløsheden."

Det farlige og genkendelige i billederne er måske, at ens barn ikke altid er målet, men et middel for ens egen ret så tvivlsomme moral, forældrenes egne drømme, længsler, nederlag og traumer. Du kan finde en hvilken som helst fodboldbane, hvor især fædre står og råber på sidelinjen, hvis du vil have det bekræftet: Se så på barnet – se på barnet, der danser på banen for fars tabte drøm.

[Man fornemmer, at Linda er født ind i en verden, hun godt er klar over, hun ikke skulle være født ind i](#)

Billederne forbindes også med vand på en måde, som jeg har vanskeligt ved at sætte ord på, men som har at gøre med religion og Johannes Døberen. På vej til lufthavnen ser moren en pool, "en monstrøs, kvadratisk beholder konstrueret i glas, så den er gennemsigtig fra alle sider," og hvor vandet mirakuløst bliver inden for, selvom det går helt op til kanten. Det er noget med perfekt afstemte overgange, der tiltrækker mennesker, konkluderer moren.

Den pool har givet hende noget at sige, når de belæste og obskure kunstfaglige tidsskrifter vil have hende til at indrømme, at hendes billeder har noget at gøre med religion. Nu kan hun pege på poolen og sige: "Se, dén er ikke en metafor." Eller måske ligefrem: Se, Salome er ikke en metafor, hun er kød, blod og vand.

Låste døre og forældre, der forsvinder

Linda falder med Sallys mindste datter bag på cyklen. Pludselig stopper hendes bevægelse, alt går i stå, og de falder på den sne- og isglatte asfalt. Derfra er der ingen vej tilbage. Det er lidt, som om alt bare bliver viklet mere og mere ind i hinanden.

For Sally kender også hendes mors blik gennem linsen, selvom hun har svoret, hun ikke vil udsætte sine egne børn for det. Det sidder i kroppen på hende, i morens blik, morens ekko: "Hun kender til at vente bevidst, så længe hun kan holde det ud, for at se barnets reaktion, for at se det, uden det ved, det bliver set."

Man lærer også Sallys mor, Lindas, fortid at kende. Her var Lindas mor familielivets orden og faren, der nu ligger på hospitalet, dets afgrund. Lige indtil Lindas mor forsvinder og dukker op igen. Man fornemmer, at Linda er født ind i en verden, hun godt er klar over, hun ikke skulle være født ind i. Hun siger i hvert fald om sin egen mor, at hun egentlig ikke gad have ét til barn med ham, og at hun dermed "gjorde det til en løgn at blive født."

Sproget er så fint og sart som i novellerne, og romanen formår igen at fremmane et portræt af den utilstrækkelige familie, der ikke bliver moraliserende, men både nuanceret og fint. Det er en bedrift

Måske derfor bliver Linda tæt forbundet med sin egen far, som har ødelagt familien, eller også var hun det helt fra starten. Han havde også gang i store projekter, gemte sig væk i dem som et barn, indtil han forsvandt ind i sig selv og ned i stolen.

Der står om Linda, at hun "arbejder som et barn, monomant, som at lege." Der er låste døre og forældre, der forsvinder og skubber børnene fra sig. Helt konkret og ind i sig selv og deres egne drømme og traumer, mens børnene går rundt udenfor og får tiden til at gå, til de igen kan komme ind i lejligheden. For Linda bliver billederne hendes redning. Men det sker på bekostning af datteren Sally. Ligesom Lindas mor reddede sig selv, men ofrede datteren og dermed lod ukrudtet gro.

Det er måske romanens store bedrift. Sproget er så fint og sart som i novellerne, og romanen formår igen at fremmane et portræt af den utilstrækkelige familie, der ikke bliver moraliserende, men både nuanceret og fint.

Det er en bedrift, for Sallys mor Linda er enestående utilstrækkelig og egenrådig, men samtidig offer for et svigt. Hendes traume er også en mors svigt, og derfor

svigter hun sit barn. Linda redder sig selv på bekostning af barnet. Det er i hvert fald en mulighed, som ikke gør overgrebet mere forståeligt, men måske menneskeligt, trods alt.

Romanen er svær at få greb om, præcis som katten på romanens forsidefoto, hvor et barn forsøger at gribe fat i den. Katten har allerede opmærksomheden rettet et andet sted hen og væk fra barnet. Den er for længst videre, helt umulig at domesticere, så svær at gøre tam, ligesom litteraturen skal være, hvis den er god.

Det samme er ikke et succeskriterium for forældre.

Læs selv og se.

Emma Bessfamilierelationerintergenerational traumemor-datter

Rasmus Lund Nielsen

Født i 1989 og cand.mag. i dansk og litteraturhistorie ved Aarhus Universitet. Siden alt fra forlagsredaktør til barista. Forkærlighed for det skæve, eksentriske og ekstatiske.